

6. Методи етнолошког истраживања

Основни и најстарији начин прикупљања података у етнологији је теренско истраживање. Оно обично дуго траје и по времену извођења се дели на вишеструко поновљено и једнократно. У случају првог, истраживач се, током више година враћа на терен, у трајању које зависи од дужине испитиване појаве. У другом, он на терену борави најмање годину дана.

Да би се спровело теренско истраживање, потребно је обавити низ активности које се грубо могу поделити у неколико фаза.

1) Теоријска припрема подразумева, пре свега, одређење теме и начина њеног истраживања. Овде спада најпре избор методолошког приступа. Затим се одређује узорак: избор одређене друштвене групе људи која ће бити истраживана и основне јединице у њој. Затим се одређују њихове особине које ће се истраживати. На крају се одређују особине и величина самог узорка. У теоријску припрему спада и одабир метода теренског истраживања. Ова фаза се завршава израдом упитника где се одређује који ће подаци ући у њега.

У теоријску припрему спада и преглед литературе и других извора за истраживање и консултације са стручњацима из истраживане области.

2) Практична припрема подразумева одређивање простора на ком ће се истраживање спровести, време његовог трајања и финансијско планирање истраживања: висина средстава и извори.

У њу спада и планирање самог теренског истраживања, у који улази и организација сопственог боравка на терену: смештај, исхрана, кретање, опрема и друге потребе и помоћна средства самог истраживача.

Њој претходи успостављање контакта са помоћницима у теренском раду и испитиваном средином. Пре поласка на терен се успостављају односи са испитиваном средином тако што се најпре обраћа органима административне управе на локалном нивоу, који издају дозволу за боравак.

Потом се ступа у везу са стручним водичем или више њих, кога обично чине музејски, просветни или радници било које културолошке струке, запослени у институцијама које се на локалном нивоу баве истраживаном појавом и заједницом и добро познају локалне прилике.

Ако истраживач одлази у средину чији језик не зна, он има две могућности, које су најчешће и две фазе његовог боравка на терену: у првој је водич уједно и преводилац, а у другој истраживач учи језик и сам комуницира са испитаницима.

3) Следећа етапа етнолошког истраживања је одлазак на терен и боравак у испитиваној средини.

На терену се примењују различите технике прикупљања података. Најстарији и најраспрострањенији метод је посматрање. Постоји више врста

посматрања у истраживању друштвених појава, које се крећу од потпуног посматрања до потпуног учествовања, а између њих су прелазни типови учесничког посматрања.

Метод посматрања се састоји у томе што истраживач одлази у одабрану групу људи и средину у којој живе и раде, борави дуже време међу њима, посматра и бележи све податке о њиховом начину живота. Током боравка он преузима неке активности у заједници како би се истраживана група навикла на њега и тако му се олакшало прикупљање података.

Осим посматрања, примењују се и разна мерења, зависно од циља истраживања: људско тело, природна околина, приходи и расходи испитиване заједнице и др.

Подаци се прикупљају и путем разговора или интервјуа са испитаницима. Пре његове примене саставља се упитник на основу ког ће се прикупљати питања. Он треба да садржи податке о структури и развоју испитиване појаве. Постоје разни типови интервјуа, који се крећу од формалних до неформалних.

Примењује се и анкета, поступак који је више формално структурисан од интервјуа и спроводи се међу већим бројем испитаника. Она садржи питања затвореног типа, са понуђеним одговорима, и отвореног типа, где испитаници сами треба да одговоре. По садржају, у њеном првом делу су заступљена питања везана за демографске одлике: пол, старост, занимање, образовање, тип насеља и тсл. У другом су питања која се непосредно односе на предмет истраживања.

На терену се примењује и упоредни метод тако што се пореде различити случајеви исте појаве.

Извори, који се користе у теренском раду су усмени, писани, визуелни, звучни и материјални. Усмени су излагања испитаника, писани су подаци који постоје о испитиваној појави, визуелни – фотографије и филмови, звучни – тонски записи, а материјални – разни предмети који се користе у животним активностима заједнице, укључујући и људско тело (на пример, током истраживања даље прошлости, као скелети и предмети). Осим усменог извора, сви други имају две временске димензије: могу да настану у прошлости, када представљају остатке, или да се формирају у тренутку истраживања.

Податке до којих долази истраживач сређује током истраживања како се не би заборавило све што је важно. Поред тога, он води и теренски дневник, у који записује све што му се дешавало током сваког дана. Овај извор може посредно да пружи много драгоцених података о предмету истраживања.

4) Након завршеног интервјуа и током спровођења анкете подаци се грубо сређују. Међутим, њихова обрада почиње након завршеног истраживања и повратка са терена. Одговори се сређују и класификују на

основу кодекса шифара, потом обрађују статистички, а онда и архивирају тако што се на основу њих прави база података. Некада се овај поступак изводио од стране истраживача, а потом записивао или куцао на писаћој машини. Данас се уноси у рачунар који део посла обавља технички.

5) Следећа етапа је анализа и тумачење резултата. Током ње се примењују разни методи разумевања, објашњења, анализе и синтезе.

Основни типови анализе су квантитативна и квалитативна. Зависно од природе истраживаног предмета, преовлађује један тип анализе док је други помоћни и допунски. У етнолошким истраживањима преовлађује квалитативна анализа, док се квантитативна примењује зависно од количине и врсте бројчаних података прикупљених на терену.

Завршни поступак обраде је тумачење резултата и њихово поређење са теоријским поставкама из литературе, односно, да ли су и колико оправдали почетне претпоставке или хипотезе.

6) Прикупљена грађа се архивира и конзервира, као лични подухват истраживача или специјализованих установа. У првом случају, истраживач пише студију, у другом, грађа се сређује, одржава и чува у установама културе као што су музеји и архиви. А могу се комбиновати оба начина.

Литература:

Основна:

1. Barjaktarović, Mirko R., 1977. *Osnovi opšte etnologije*, Beograd: Savremena administracija, str: 20-21.
2. Вучинић Нешковић, Весна, 2013. *Методологија теренског истраживања у антропологији: од нормативног до искуственог*, Београд: Српски генеалогски центар
3. Milić, Vojin, *Sociološki metod*, Beograd, bilo koje izdanje, poglavlja: Posmatranje, Razgovor i upitnik, Upotreba istoriografskih podataka

Секундарна:

1. Жикић, Бојан. „Теренско истраживање и научно знање у етнологији и антропологији“, *Antropologija* 12, sv. 1/2012, стр: 9-25.
2. Кнежевић, Сребрица „Звучно и филмско регистровање у етнолошким истраживањима“, *Етнолошке свеске*, br. IV/1982, Београд, стр: 109-125.
3. Ковачевић, Иван „Стратегије етнолошког истраживања“, *Етнолошке свеске*, br. IV/1982, Београд, стр: 7-24.
4. Наумовић, Слободан „Питање визуелне грађе у етнологији“, *Етнолошке свеске*, бр. IX/1988, стр: 113-123.
5. Недељковић, Душан, ур, 1974. Симпозијум о методологији етнолошких наука 18-20. децембра 1972, Београд: Српска академија наука и уметности
6. Прошић-Дворнић, Миљана, „Могућности коришћења фотографије у проучавању материјалне културе“, *Етнолошке свеске*, br. IV/1982, Београд, стр: 94-108.